МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

ХІМІКО-БІОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра хімії та хімічної освіти

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»
на тему

«Організація роботи вчителя на уроках хімії щодо соціально-професійного самовизначення учнів старшої школи»

Виконала: здобувачка вищої освіти
групи М 222-х групи
спеціальності
014.06 Середня освіта (Хімія)
Подлєвська Олена Василівна

Керівник: Дюжикова Т.М., канд. пед. наук., доцент

Рецензент: Кожевнікова А.В., канд. пед. наук, доцент

Запоріжжя, 2023

АНОТАЦІЯ

на кваліфікаційну (дипломну) роботу здобувачки освітнього рівня «Магістр»
спеціальності 014.06 Середня освіта (Хімія)
Подлєвської Олени Василівни
на тему
«Організація роботи вчителя на уроках хімії щодо соціально-професійного самовизначення учнів старшої школи»

Дана робота присвячена вивченню готовності вчителів, зокрема вчителів хімії, надавати учням допомогу у їхньому соціально-професійному самовизначенні. Означена проблема набуває особливої актуальності й у зв'язку з тим, що вчителі не підготовлені до її розв'язання, не достатньо володіють знаннями та системою дій, необхідних для надання кваліфікованої допомоги учням у їхньому виборі майбутньої професійної діяльності і соціальної ролі в житті. Аналіз шкільних підручників і навчальних посібників, практики роботи вчителів хімії, біології, географії, фізики свідчить про збільшення питомої ваги завдань із розв'язання проблем навколишнього середовища, хімічних виробництв, сільськогосподарської галузі та водночас, про неготовність учителів використовувати зміст цих завдань у процесі формування соціально-професійної спрямованості старшокласників.

Подлєвська О.В. теоретично обґрунтувала та експериментально перевірила організацію роботи вчителя хімії у соціально-професійному самовизначення старшокласників. У ході педагогічного дослідження були реалізовані наступні завдання:

1) з'ясовано особливості соціально-професійного самовизначення сучасних учнів старшої школи;

2) проаналізовано теоретичні засади готовності вчителів до цієї роботи;

3) експериментально перевірено і визначено організаційно-педагогічні умови, що сприяють підвищенню якості роботи вчителя хімії до означеного виду професійно-педагогічної діяльності.

Одержані результати не вичерпують можливостей розв'язання всіх аспектів означеної проблеми. Подальші наукові розвідки можуть проводитися в таких напрямах: формування педагогічної майстерності класного керівника в проведенні профорієнтаційної роботи з учнями; дидактико-методичне забезпечення роботи сучасного вчителя з питань соціально-професійного самовизначення учнів старшої школи тощо.

ABSTRACT

for the qualification (diploma) work for obtaining the educational level «Master's degree» specialties 014.06 Secondary education (Chemistry)

Podlevcka Olena Vasulyvna

on the topic

«Organization of the teacher's work in chemistry lessons regarding social and professional self-determination of high school students».

This work is devoted to the study of the readiness of teachers, in particular chemistry teachers, to provide assistance to students in their social and professional self-determination. The indicated problem becomes especially relevant due to the fact that teachers are not prepared for its solution, do not have enough knowledge and a system of actions necessary to provide qualified assistance to students in their choice of future professional activity and social role in life. The analysis of school textbooks and teaching aids, the work practice of chemistry, biology, geography, and physics teachers indicates an increase in the specific weight of tasks related to solving problems of the environment, chemical production, and the agricultural sector, and at the same time, the unwillingness of teachers to use the content of these tasks in the process of forming social - professional orientation of high school students.

Podlevcka O. theoretically substantiated and experimentally verified the organization of the chemistry teacher's work in the socio-professional self-determination of high school students. In the course of pedagogical research, the following tasks were implemented:

1) he peculiarities of social and professional self-determination of modern high school students are clarified;
2) the theoretical foundations of teachers' readiness for this work were analyzed;
3) experimentally tested and defined organizational and pedagogical conditions that contribute to the improvement of the quality of work of a chemistry teacher to the specified type of professional and pedagogical activity.

The obtained results do not exhaust the possibilities of solving all aspects of the given problem. Further scientific investigations can be carried out in the following areas: formation of pedagogical mastery of the class teacher in conducting career guidance work with students; didactic and methodical support for the work of a modern teacher on issues of social and professional self-determination of high school students, etc.

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної (дипломної) роботи
«Організація роботи вчителя на уроках хімії щодо соціально-професійного самовизначення учнів старшої школи»

здобувачки освітнього рівня «Магістр»
спеціальності 014.06 Середня освіта (Хімія)
Подлєвської Олени Василівни

Актуальність дослідження. Всебічний аналіз освітніх процесів в Україні, зумовлених стратегічними напрямами модернізації системи вищої освіти, окреслених у Національній доктрині розвитку освіти в Україні, Законі України „Про вищу освіту”, Стратегії реформування освіти в Україні свідчить про орієнтацію національної освіти на оновлення змісту, форм і методів професійної та практичної підготовки педагогічних кадрів у закладах вищої освіти. Інтеграція України в Європейський освітній простір, суттєві зміни в соціально-економічному розвиткові нашої країни, зумовлюють необхідність підвищення якості професійно-педагогічної діяльності вчителів до роботи з учнями старшої школи в їхньому соціально-професійному самовизначенні. Ці завдання актуалізуються з появою нагальної потреби в адаптованому змісті загальноосвітньої підготовки учнів до подальшого життя та праці.

Технологічний етап розвитку науково-технічного прогресу, який сьогодні створює ринок праці, передбачає підвищення рівня підготовки функціонально-грамотних, професійно та соціально мобільних фахівців, здатних швидко адаптуватися до соціально-економічних і виробничих умов, що постійно змінюються. Людині необхідно мати більш розвинену рольову структуру, щоб одночасно виконувати декілька різних, часто протилежних за своїм характером ролей. Сучасна молодь виявилася непідготовленою до життєдіяльності в умовах нової соціально-економічної ситуації. Втрачається культ праці та професійності, ідеальний образ професіонала часто замінюється ідеальним образом життя, відбувається переоцінка моральних цінностей (Д. Медведєв, Л. Мітіна, С. Чистякова). Такі обставини сприяють створенню системи

підготовки молоді до праці через організацію їхнього соціально-професійного самовизначення.

Означена проблема набуває особливої актуальності й у зв'язку з тим, що вчителі загальноосвітніх закладів, зокрема і вчителі хімії, виявилися недостатньо підготовленими до її розв'язання, не володіють достатніми знаннями та системою дій, необхідних для надання кваліфікованої допомоги учням у їхньому виборі майбутньої професійної діяльності, соціальної ролі в житті. Зрозуміло, що остаточне рішення та відповідальність за власний соціально-професійний розвиток залишається за особистістю, але значення допомоги при прийнятті рішення щодо вибору учнями майбутньої професії, їхнього соціально-професійного самовизначення з боку вчителів не повинне применшуватися.

Особлива роль у цьому процесі належить учителям природничих предметів. Це пояснюється тим, що в сучасних умовах людство стоїть перед вибором: або остаточно зруйнувати свої зв'язки з природою, або, переборовши споживацьке ставлення до природи, захистити планету. Техногенний тиск погіршує не тільки фундаментальні параметри біосфери, але й стан багатьох суспільних цінностей, таких, як середня тривалість життя, генетичне здоров'я нації тощо. Крім того, аналіз шкільних підручників і навчальних посібників, практики роботи вчителів природничих предметів свідчить про збільшення питомої ваги завдань із розв'язання проблем навколишнього середовища, хімічних виробництв, сільськогосподарської галузі та водночас, про неготовність учителів використовувати зміст цих завдань у процесі формування соціально-професійної спрямованості старшокласників.

Дослідження проблем самовизначення проводилося за різними напрямами: у зв'язку з аналізом життєвого самовизначення (Б. Ананьєв, І. Єрмаков, І. Кон, С. Рубінштейн, Л. Сохань); у контексті вивчення вікових закономірностей формування особистості (Л. Божович, П. Шавір); у плані формування професійного становлення та самовизначення (В. Кавецький, Є. Клімов, Т. Кудрявцев, О. Сухарева, Є. Павлютенков); у контексті профільного

самовизначення (Н. Аніскіна, М. Бурда, Л. Герасимчук, Ю. Гришко, В. Рибалка). Більшість проблем соціального або професійного самовизначення розв'язувалась у процесі розробки теорії та методики профорієнтації (В. Зарецька, Б. Федоришин, М. Янцур). У психолого-педагогічних дослідженнях професійне самовизначення розглядається у відриві від соціального, хоча на практиці ці два види самовизначення нерозривно пов'язані.

Різним аспектам проблеми професійної підготовки майбутніх учителів присвячено дослідження Н. Бухлова, О. Глузмана, М. Євтуха, І. Зязюна, Н. Матяш, Н. Ничкало, О. Пєхоти, І. Підласого, Є. Рапацевич, Л. Редькіної, Л. Романишиної, С. Сисоєвої, Т. Яценко. Питання формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності відображено в наукових працях Г. Балла, В. Безпалька, С. Гончаренка, Є. Павлютенкова, В. Сластьоніна та ін., у яких уточнюється понятійно-категоріальний апарат теорії формування готовності. Водночас, проблема підготовки майбутніх учителів природничих спеціальностей до соціально-професійного самовизначення учнів старшої школи як у теоретичному, так і в практичному аспектах залишається недостатньо вивченою.

Необхідність дослідження окресленої проблеми, її актуальність зумовлені наявними **суперечностями** між:

- необхідністю більш якісної підготовки учнів до життя та праці в сучасному суспільстві та на виробництві й реальним станом їхньої готовності до соціально-професійного самовизначення;
- визнанням педагогічною наукою провідної ролі вчителів сучасної школи в управлінні соціально-професійним самовизначенням школярів і неготовністю педагогічних кадрів до розв'язання цієї проблеми;
- потребою суспільства в педагогах нової формації, здатних на високому науково-методичному рівні надавати учням допомогу щодо адекватного соціально-професійного самовизначення та недостатнім рівнем цієї підготовки у вищих педагогічних навчальних закладах.

Актуальність проблеми, її недостатня теоретична та практична розробленість, необхідність подолання означених суперечностей зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи : **«Організація роботи вчителя на уроках хімії щодо соціально-професійного самовизначення учнів старшої школи».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри хімії та хімічної освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці організації роботи вчителя хімії у соціально-професійному самовизначення старшокласників.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань дослідження:**

1) з'ясувати особливості соціально-професійного самовизначення сучасних учнів старшої школи;

2) проаналізувати теоретичні засади готовності вчителів до цієї роботи;

3) експериментально перевірити визначені організаційно-педагогічні умови, що сприяють підвищенню якості роботи вчителя до означеного виду професійно-педагогічної діяльності;

Для розв'язання поставлених завдань застосовано комплекс загальнонаукових **методів дослідження**, зокрема: *теоретичних* – аналіз психолого-педагогічної, науково-методичної літератури, визначення основних компонентів соціально-професійного самовизначення учнів, виявлення педагогічних умов підготовки майбутніх учителів до розв'язання проблеми соціально-професійного самовизначення учнів старшої школи; *емпіричних* – діагностичні методи (спостереження, анкетування, аналіз навчальних планів, методичної літератури) – з метою визначення результатів педагогічної діяльності учителів і виявлення фактичного рівня їхньої готовності до означеного виду педагогічної діяльності; усне та письмове опитування, бесіда, методи самооцінки, експертна оцінка; педагогічний

експеримент з якісним і кількісним аналізом результатів дослідження.

Експериментальною базою дослідження обрано Петро-Михайлівський заклад загальної середньої освіти Вільнянського р-ну Запорізької обл.

Теоретична база дослідження ґрунтується на теоретичних основах соціалізації особистості (Г. Андреєва, О. Асмолов, О. Мудрик); провідних ідеях професійного самовизначення і профорієнтації (Б. Федоришин, Є. Клімов, Т. Кудрявцев, Є. Павлютенков, В. Поляков, Н. Пряжніков, М. Рєтівих, В. Симоненко, В. Чебишева, П. Шавір); засадах підготовки в педагогічному закладі вищої освіти майбутніх учителів до соціально-професійного самовизначення учнів (В. Симоненко, Т. Шалавіна).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що теоретично обґрунтовано умови організації роботи вчителя хімії у соціально-професійному самовизначенні старшокласників, визначено структурні компоненти такої роботи, теоретично обґрунтовано критерії (мотиваційно-потребнісний, когнітивний, операційно-практичний, рефлексивний), показники й охарактеризовано рівні готовності (початковий, достатній, високий, творчий) вчителів до професійної діяльності, збагачено зміст природничих предметів і зокрема хімії, теоретичними матеріалами профорієнтаційного спрямування; *вдосконалено* сутність понять „самовизначення”, „соціально-професійне самовизначення”, „готовність”, „підготовка” „професійна підготовка”.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що апробовано й упроваджено в процес навчання хімії поетапну реалізацію міжпредметних зв’язків гуманітарних і природничих предметів в організації роботи вчителя щодо соціально-професійного самовизначення старшокласників і можливістю створення умов для самостійного, свідомого вибору ними майбутньої професії.

Апробація роботи. Основні положення та результати дослідження обговорювалися й отримали схвалення під час участі у Всеукраїнській науково-

практичній конференції «Сучасні тенденції соціально-гуманітарного розвитку суспільства», 28 травня 2023 р. (публікація, сертифікат).

Підготовка майбутніх учителів природничих спеціальностей до роботи щодо професійного самовизначення учнів старшої школи / Соціально-гуманітарний вісник: зб. наук. пр. – Вип. 42. – Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2023. – 63 с. – сс.29-33. ISSN 2305-9869 (print) ISSN 2786-6777 (online).

У першому розділі – „**Теоретичні основи дослідження підготовки майбутніх учителів до соціально-професійного самовизначення учнів як педагогічна проблема**” – висвітлено теоретичний аналізу сучасного стану проблеми соціально-професійного самовизначення старшокласників у вітчизняній і зарубіжній літературі; з’ясовано теоретичні засади процесу професійної підготовки майбутніх учителів у вищих навчальних закладах. Визначено структуру соціально-професійного самовизначення учнів, уточнено сутність понять „самовизначення”, „соціально-професійне самовизначення”, „готовність”, „підготовка”, „професійна підготовка”, визначено зміст підготовки майбутніх учителів природничих спеціальностей до соціально-професійного самовизначення старшокласників.

У другому розділі – **«Організація експериментальної роботи»** визначено критерії готовності учителів до соціально-професійного самовизначення старшокласників, а саме: мотиваційно-потребнісний, когнітивний, операційно-практичний і рефлексивний. На основі виділених критеріїв і показників, охарактеризовано рівні готовності учителів природничих предметів до досліджуваного виду діяльності, а саме: початковий, достатній, високий і творчий.

Результати експериментального дослідження засвідчують, що 98% старшокласників вважають, що обрання майбутньої професії має вирішальне значення для життя людини, 58% вказали, що саме вчителі повинні надавати допомогу учням старшої школи в розв’язанні цього питання.

Опитування вчителів-практиків свідчить про те, що під час професійної підготовки в педагогічному ЗВО вони не отримали необхідних знань і не набули

навичок надання кваліфікованої допомоги учням щодо їхнього соціально-професійного самовизначення. Водночас, 62% вчителів вважають, що кожен учитель, який викладає природничий предмет, має допомогти учням старшої школи в їхньому соціально-професійному самовизначенні під час навчальних занять.

Педагогічний експеримент був проведений протягом 2022–2023 рр.

Одержані результати підтвердили мету, засвідчили розв'язання поставлених завдань і дають підстави сформулювати такі загальні *висновки*:

1. Всебічний аналіз сучасних освітніх процесів в Україні свідчить про орієнтацію національної освіти на оновлення змісту, форм і методів професійної та практичної підготовки педагогічних кадрів, формування готовності учителів успішно здійснювати діяльність щодо соціально-професійного самовизначення учнів.

2. У дипломній роботі визначено теоретичні основи й особливості соціально-професійного самовизначення старшокласників. Встановлено, що соціально-професійне самовизначення виступає інтегративним відображенням соціального та професійного самовизначення, та містить у собі їх певні елементи. Соціальним компонентом є професійна соціалізація, а професійним компонентом – розвиток учнів як суб'єктів майбутньої професійної діяльності.

3. Вивчення наукових джерел із проблематики дослідження, педагогічного досвіду вчителів-практиків, освітнього процесу в загальноосвітніх закладах виявив відсутність цілеспрямованої роботи вчителів у розв'язанні проблем соціально-професійного самовизначення старшокласників. Саме тому, готовність учителів хімії до соціально-професійного самовизначення учнів доцільно розглядати як наявність спеціальних знань, умінь, навичок і ціннісних мотивів діяльності з реалізації завдань професійної соціалізації та профорієнтації учнів.

4. Спираючись на результати вивчення стану досліджуваної проблеми й аналізу підходів до її розв'язання в педагогічній теорії та на практиці, визначено теоретико-методологічні основи готовності вчителя хімії і вчителів природничих предметів до керівництва соціально-професійним самовизначенням

старшокласників. В структурі педагогічних умінь учителя надавати допомогу учням у їхньому соціально-професійному самовизначенні головними є: діагностичні, організаційні, прогностичні, рефлексивні вміння, а також цілепокладання. Доведено, що цей процес стане більш ефективним, якщо організація такої роботи вчителями передбачатиме вивчення питань теорії, методики й управління процесом соціально-професійного самовизначення учнів; форми та методи підготовки забезпечуватимуть проблемний характер навчальної діяльності, створюватимуть контекстність у навчанні, сприятимуть формуванню індивідуального стилю діяльності вчителів. При цьому форми та методи роботи мають бути зорієнтовані на свідоме сприйняття кожним учителем функції довготривалого розвитку учнів як суб'єктів професійної соціалізації та майбутньої професійної діяльності, а також сприяти формуванню установки вчителів на постійне професійне вдосконалення.

5. Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено, що організація діяльності вчителя щодо соціально-професійного самовизначення учнів старшої школи має передбачати: реалізацію міжпредметних зв'язків гуманітарних і природничих предметів, уведення додаткової інформації до змісту навчального матеріалу з хімії з метою забезпечення профорієнтаційної роботи; розроблення тематики індивідуальних навчально-дослідних завдань для учнів профорієнтаційного спрямування, організацію і роботу елективних курсів і гуртків з хімії.

Під час виконання дипломного дослідження мету досягнуто, поставлені завдання повністю виконано. Водночас, одержані результати не вичерпують можливостей розв'язання всіх аспектів означеної проблеми. Подальші наукові розвідки можуть проводитися в таких напрямах: формування педагогічної майстерності класного керівника в проведенні профорієнтаційної роботи з учнями; дидактико-методичне забезпечення роботи сучасного вчителя з питань соціально-професійного самовизначення учнів старшої школи тощо.

ЗМІСТ

ВСТУП ……...…… 3

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА .....…... 7

1.1. Сутність і структура соціально-професійного самовизначення учнів старшої школи …….. 7

1.2. Теоретична і практична підготовка вчителя до професійної діяльності ……. 24

1.3. Зміст підготовки майбутніх учителів природничих спеціальностей до соціально-професійного самовизначення учнів старшої школи ……..... 33

1.4. Етапи організації роботи вчителя хімії щодо соціально-професійного самовизначення учнів старшої школи …… 37

Висновки з першого розділу ……..……..……..……..... 51

РОЗДІЛ ІІ. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ **……..**……..……... 53

2.1. Критерії, показники і рівні готовності учителів до соціально-професійного самовизначення учнів старшої школи ……...…….….....57

2.2. Діагностувальні завдання щодо визначення готовності вчителів до організації роботи з учнями старшої школи у їхньому соціально-професійному самовизначенні ……..…… 59

2.3. Аналіз результатів педагогічного експерименту …..…….……64

Висновки з другого розділу ……..……...……..……..... 76

ВИСНОВКИ ……....……..……..….. 78

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ……...……..……..... 80

ДОДАТКИ ……...……..….. 88

ВСТУП

Актуальність дослідження. Всебічний аналіз освітніх процесів в Україні, зумовлених стратегічними напрямами модернізації системи вищої освіти, окреслених у Національній доктрині розвитку освіти в Україні, Законі України „Про вищу освіту”, Стратегії реформування освіти в Україні свідчить про орієнтацію національної освіти на оновлення змісту, форм і методів професійної та практичної підготовки педагогічних кадрів у закладах вищої освіти. Інтеграція України в Європейський освітній простір, суттєві зміни в соціально-економічному розвиткові нашої країни, зумовлюють необхідність підвищення якості підготовки учителів до роботи з учнями старшої школи в їхньому майбутньому соціально-професійному самовизначенні. Ці завдання актуалізуються в зв’язку з появою нагальної потреби в адаптованому змісті загальноосвітньої підготовки учнів до подальшого життя та праці.

Сучасна молодь виявилася непідготовленою до життєдіяльності в умовах нової соціально-економічної ситуації. Втрачається культ праці та професійності, ідеальний образ професіонала часто замінюється образом життя, відбувається переоцінка моральних цінностей. Кардинальній зміні підлягає система уявлень щодо престижу освітньо-професійної діяльності. Такі обставини сприяють створенню системи підготовки молоді до праці через організацію їхнього соціально-професійного самовизначення.

Означена проблема набуває особливої актуальності й у зв’язку з тим, що вчителі не підготовлені до її розв’язання, не достатньо володіють знаннями та системою дій, необхідних для надання кваліфікованої допомоги учням у їхньому виборі майбутньої професійної діяльності, соціальної ролі в житті, тому, головним завданням сучасної професійної підготовки є формування в нової генерації вчителів готовності успішно реалізовувати діяльність щодо профільного, професійного й соціально-професійного самовизначення учнів і впроваджувати її у свою професійно-педагогічну діяльність.

Остаточне рішення та відповідальність за власний соціально-професійний розвиток залишається за особистістю, але значення допомоги при прийнятті рішення щодо вибору учнями майбутньої професії, їхнього соціально-професійного самовизначення з боку вчителів не повинне применшуватися.

Особлива роль у цьому процесі належить учителям природничих предметів. Аналіз шкільних підручників і навчальних посібників, практики роботи вчителів хімії, біології, географії, фізики свідчить про збільшення питомої ваги завдань із розв'язання проблем навколишнього середовища, хімічних виробництв, сільськогосподарської галузі та водночас, про неготовність учителів використовувати зміст цих завдань у процесі формування соціально-професійної спрямованості старшокласників.

Актуальність проблеми, її недостатня теоретична розробленість і практична потреба, зумовили вибір теми кваліфікаційної дипломної роботи

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці організації роботи вчителя хімії у соціально-професійному самовизначення старшокласників.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань дослідження:**

1) з'ясувати особливості соціально-професійного самовизначення сучасних учнів старшої школи;

2) проаналізувати теоретичні засади готовності вчителів до цієї роботи;

3) експериментально перевірити визначені організаційно-педагогічні умови, що сприяють підвищенню якості роботи вчителя до означеного виду професійно-педагогічної діяльності;

Об'єктом дослідження є професійна діяльність учителів хімії.

Предмет дослідження – зміст, форми і методи роботи учителів хімії у соціально-професійному самовизначенні старшокласників.

Для розв'язання поставлених завдань застосовано комплекс загальнонаукових **методів дослідження**, зокрема: *теоретичних* – аналіз

психолого-педагогічної, науково-методичної літератури, визначення основних компонентів соціально-професійного самовизначення учнів, виявлення педагогічних умов підготовки майбутніх учителів до розв'язання проблеми соціально-професійного самовизначення учнів старшої школи; *емпіричних* – діагностичні методи (спостереження, анкетування, аналіз навчальних планів, методичної літератури) – з метою визначення результатів педагогічної діяльності учителів і виявлення фактичного рівня їхньої готовності до означеного виду педагогічної діяльності; усне та письмове опитування, бесіда, методи самооцінки, експертна оцінка; педагогічний експеримент з якісним і кількісним аналізом результатів дослідження.

Експериментальною базою дослідження Опорний комунальний заклад загальної середньої освіти «Орієнтир» Петро-Михайлівської районної ради.

Теоретична база дослідження ґрунтується на теоретичних основах соціалізації особистості (Г. Андреєва, О. Асмолов, О. Мудрик); провідних ідеях професійного самовизначення і профорієнтації (Б. Федоришин, Є. Клімов, Т. Кудрявцев, Є. Павлютенков, В. Поляков, Н. Пряжніков, М. Рєтівих, В. Симоненко, В. Чебишева, П. Шавір); основних положеннях психології професіоналізму та професійної педагогіки (А. Маркова, К. Платонов); засадах підготовки у вищому навчальному закладі майбутніх учителів до соціально-професійного самовизначення учнів (В. Симоненко, Т. Шалавіна).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що теоретично обґрунтовано умови організації роботи вчителя хімії у соціально-професійному самовизначенні старшокласників, визначено структурні компоненти такої роботи, теоретично обґрунтовано критерії (мотиваційно-потребнісний, когнітивний, операційно-практичний, рефлексивний), показники й охарактеризовано рівні готовності (початковий, достатній, високий, творчий) вчителів до професійної діяльності, збагачено зміст природничих предметів і зокрема хімії, теоретичними матеріалами профорієнтаційного спрямування; *вдосконалено* сутність понять „самовизначення", „соціально-професійне самовизначення", „готовність",

„підготовка” „професійна підготовка”.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що апробовано й упроваджено в процес навчання хімії поетапну реалізацію міжпредметних зв’язків гуманітарних і природничих предметів в організації роботи вчителя щодо соціально-професійного самовизначення старшокласників і можливістю створення умов для самостійного, свідомого вибору ними майбутньої професії.

Апробація роботи. Основні положення та результати дослідження обговорювалися й отримали схвалення під час участі у Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні тенденції соціально-гуманітарного розвитку суспільства», 28 травня 2023 р. (публікація, сертифікат).

Підготовка майбутніх учителів природничих спеціальностей до роботи щодо професійного самовизначення учнів старшої школи / Соціально-гуманітарний вісник: зб. наук. пр. – Вип. 42. – Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2023. – 63 с. – сс.29-33. ISSN 2305-9869 (print) ISSN 2786-6777 (online)

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (72 найменування), 5 додатків на 14 сторінках. Робота ілюстрована 14 таблицями, 2 рисунками. Загальний обсяг роботи становить 102 сторінки, із них 75 сторінок основного тексту.

ВИСНОВКИ

Дослідження присвячено розв’язанню проблеми готовності вчителів хімії у наданні допомоги учням старшої школи в їхньому майбутньому соціально-професійному самовизначенні. В роботі теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено готовність вчителів-предметників і, зокрема вчителів хімії до цієї роботи зі школярами. Одержані результати підтвердили мету, засвідчили розв’язання поставлених завдань і дають підстави сформулювати такі загальні *висновки*:

1. Всебічний аналіз сучасних освітніх процесів в Україні свідчить про орієнтацію національної освіти на оновлення змісту, форм і методів професійної та практичної підготовки педагогічних кадрів, формування готовності учителів успішно здійснювати діяльність щодо соціально-професійного самовизначення учнів.

2. У дипломній роботі визначено теоретичні основи й особливості соціально-професійного самовизначення старшокласників. Встановлено, що соціально-професійне самовизначення виступає інтегративним відображенням соціального та професійного самовизначення, та містить у собі їх певні елементи. Соціальним компонентом є професійна соціалізація, а професійним компонентом – розвиток учнів як суб’єктів майбутньої професійної діяльності.

3. Вивчення наукових джерел із проблематики дослідження, педагогічного досвіду вчителів-практиків, освітнього процесу в загальноосвітніх закладах виявив відсутність цілеспрямованої роботи вчителів у розв’язанні проблем соціально-професійного самовизначення старшокласників. Саме тому, готовність учителів хімії до соціально-професійного самовизначення учнів доцільно розглядати як наявність спеціальних знань, умінь, навичок і ціннісних мотивів діяльності з реалізації завдань професійної соціалізації та профорієнтації учнів.

4. Спираючись на результати вивчення стану досліджуваної проблеми й аналізу підходів до її розв’язання в педагогічній теорії та на практиці, визначено теоретико-методологічні основи готовності вчителя хімії і вчителів природничих предметів до керівництва соціально-професійним самовизначенням

старшокласників. В структурі педагогічних умінь учителя надавати допомогу учням у їхньому соціально-професійному самовизначенні головними є: діагностичні, організаційні, прогностичні, рефлексивні вміння, а також цілепокладання. Доведено, що цей процес стане більш ефективним, якщо організація такої роботи вчителями передбачатиме вивчення питань теорії, методики й управління процесом соціально-професійного самовизначення учнів; форми та методи підготовки забезпечуватимуть проблемний характер навчальної діяльності, створюватимуть контекстність у навчанні, сприятимуть формуванню індивідуального стилю діяльності вчителів. При цьому форми та методи роботи мають бути зорієнтовані на свідоме сприйняття кожним учителем функції довготривалого розвитку учнів як суб'єктів професійної соціалізації та майбутньої професійної діяльності, а також сприяти формуванню установки вчителів на постійне професійне вдосконалення.

5. Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено, що організація діяльності вчителя щодо соціально-професійного самовизначення учнів старшої школи має передбачати: реалізацію міжпредметних зв'язків гуманітарних і природничих предметів, уведення додаткової інформації до змісту навчального матеріалу з хімії з метою забезпечення профорієнтаційної роботи; розроблення тематики індивідуальних навчально-дослідних завдань для учнів профорієнтаційного спрямування, організацію і роботу елективних курсів і гуртків з хімії.

Під час виконання дипломного дослідження мету досягнуто, поставлені завдання повністю виконано. Водночас, одержані результати не вичерпують можливостей розв'язання всіх аспектів означеної проблеми. Подальші наукові розвідки можуть проводитися в таких напрямах: формування педагогічної майстерності класного керівника в проведенні профорієнтаційної роботи з учнями; дидактико-методичне забезпечення роботи сучасного вчителя з питань соціально-професійного самовизначення учнів старшої школи тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреєва Г. М. Соціальна психологія : підручник для вищ. навч. закл. (перероб.)/ Г. М. Андреєва. – К. : Наука, 2014. – 324 с.

2. Аніскіна Н. О. Організація профільного навчання в сучасній школі / Н. О. Аніскіна. – Х. : Основа, 2003. – 173 с.

3. Балл Г. О. Формування готовності до професійної праці в контексті гуманізації освіти / Г. О. Балл, П. С. Перепелиця // Психологічні аспекти гуманізації освіти : кн. для вчителів. – К. – Рівне, 2006. – С. 78–90.

4. Березівська Л. Д. Профілізація навчання старшокласників у проекті освітньої реформи П. М. Ігнатьєва / Л. Д. Березівська. – К. : Педагогічна преса, 2016. – С. 193–198.

5. Бібік Н. М. Профільна школа як стратегія рівного доступу учнівської молоді до якісної освіти / Н. М. Бібік // Стратегія управління інформаційного суспільства : матеріали ІІІ Міжнар. наук.-практ.конф. (Миколаїв, 22–24 квітня 2004 р.) – Київ – Миколаїв, 2014. – С. 13–17.

6. Бондар В. І. Дидактика (перероб). – К. : Либідь, 2015 – 264 с.

7. Бурда М. І. Нові підходи до організації освіти у старшій школі / М. І. Бурда // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2014. – № 1. – С. 72–77.

8. Володарська В. М. Професійна соціалізація молоді : мотиви вибору професії / В. М. Володарська // Профільне навчання : теорія і практика : зб. наук. праць за матеріалами методологічного семінару АПН України. – К. : Пед. преса, 2006. – С. 94–99.

9. Волянська С. Є. Організація профільного навчання в загальноосвітній школі в умовах регіону : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 „Загальна педагогіка та історія педагогіки” / С. Є. Волянська. – Х., 2006. – 19 с.

10. Гафурова Н. В. О педагогических основаниях готовности учащихся к профессиональному самоопределению / Н. В. Гафурова // Профильная школа. Киев, 2005. – № 6(15). – С. 6–10.

11. Герасимчук Л. Перші кроки профілізації / Л. Герасимчук // Завуч. – К., 2005. – № 17–18. – С. 22–23.

12. Гончаренко С. У. Зміст загальної освіти і її гуманізація / С. У. Гончаренко // Непреривна професійна освіта : проблеми, пошуки, перспективи. – К. : Віпл., 2000. – С. 81–107.

13. Гузик М. П. Профільне навчання : як організувати, не зруйнувавши школи / М. П. Гузик, Л. Галіцина. – К. : Шкільний світ, 2005. – 128 с.

14. Гушулей Й. М. Теорія і практика загальнотехнічної підготовки учнів у процесі трудового навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.02 „Теорія та методика навчання” / Й. М. Гушулей. – К., 2000. – 36 с.

15. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник. / І. М. Дичківська – К. : Академвидав., 2004. – 352 с.

16. Дідик М. М. Психолого-педагогічні основи професійної діяльності фахівців соціальної роботи в органах внутрішніх справ України : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / М. М. Дідик. – Тернопіль, 2001. – 20 с.

17. Дюжикова Т. М. Підготовка майбутніх учителів до організації профільного навчання в старшій школі / Т. М. Дюжикова // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. / редкол. : Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя. – 2007. – Вип. 43. – С. 68–72.

18. Дюжикова Т. М. Сутність, структура і зміст соціально-професійного самовизначення старшокласників / Т. М. Дюжикова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / редкол. : Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя. – 2010. – Вип. 11 (64). – С. 154–157.

19. Дюжикова Т. М. Зміст підготовки майбутніх учителів до соціально-професійного самовизначення учнів / Т. М. Дюжикова // зб. наук. пр. Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ. – 2011. – № 1. – С. 125–129.

20. Дюжикова Т. М. Критерии готовности будущих учителей к руководству социально-профессиональным самоопределению школьников / Т. М. Дюжикова // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. – Мелітополь : МДПУ – 2011. – Випуск 6. – С. 240–246.

21. Дюжикова Т. М. Последипломная подготовка учителя к управлению социально-профессиональным самоопределением школьников / Т. М. Дюжикова // Педагогічне проектування як засіб становлення і розвитку ключових компетентностей суб'єктів освітнього простору : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Запоріжжя, 14–15 жовт. 2010 р.). – Запоріжжя : ТОВ „ЛІПС" ЛТД, 2010. – С. 69–74.

22. Дяченко М. І. Психологічні проблеми готовності до діяльності / М. І. Дьяченко, Л. А. Кандибович. – Мінськ : Вид-во БДУ, 1981. – 383 с.

23. Елькін М. В. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя географії засобами проектної діяльності : дис. … к.п.н. : спец. 13.00.04. „Теорія і методика професійної освіти" / М. В. Елькін. – Бердянськ, 2005. – 260 с.

24. Зязюн І. А. Актуальні проблеми професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя / І. А. Зязюн // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. „Педагогічна майстерність як сучасна технологія розвитку особистості вчителя". – К., 2002. – С. 8–10.

25. Йовайша Л. А. Основы подготовки учащихся к выбору профессии : автореф. дисс. на соиск. уч. степени докт. пед. наук : спец. 13.730 „Теория обучения" / Л. А. Йовайша. – Вильнюс, 2011. – 54 с.

26. Кавецький В. Є. Підготовка учнів загальноосвітніх шкіл до професійного самовизначення у сучасних умовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 „Теорія та методика виховання" / В. Є. Кавецький. – Тернопіль, 2000. – 20 с.

27. Карамушка Л. М. Поняття про психологічну готовність особистості до виконання діяльності / Л. М. Карамушка // Психологія освітнього менеджменту : навч. посіб. – К. : Либідь, 2004. – С. 144–164.

28. Ковальчук В. В. Сутнісно-змістовна характеристика категорії „професійна компетентність” як показника рівня фахової підготовки студентів / В. В. Ковальчук // Проблеми інженерно-педагогічної освіти: зб. наук. праць. – Х., 2007. – № 8. – С. 84–88.

29. Короткий тлумачний словник української мови / [Д. Г. Гумецька, В. Л. Карпова та ін. ; відп. ред. Л. Л. Гумецька]. – К. : Рад. шк., 1978. – 296 с.

30. Кравець Н. Л. Організація профільного навчання старшокласників у гімназіях сучасної Німеччини : автореф. …канд. пед. наук : спец. 13.00.01 „Загальна педагогіка та історія педагогіки” / Н. Л. Кравець. – К., 2009. – 20 с.

31. Лернер П. С. Чи туди приведе ідея профілізації старшої школи? / П. С. Лернер // Завуч. – 2004. – № 6. – С. 14–24.

32. Ліненко А. Ф. Готовність до педагогічної діяльності / А. Ф. Ліненко // Педагогіка вищої школи : навч. посіб. – [2-е вид., перероб. і доп.] – К. : Знання, 2015. – С. 224–230.

33. Лучечко Р. І. Формування готовності старшокласників сільської школи до трудової діяльності в умовах ринкових відносин : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.01 „Загальна педагогіка та історія педагогіки” / Раїса Іванівна Лучечко. – К., 1994. – 147 с.

34. Мадзігон В. М. Професійне самовизначення учнівської молоді в умовах профільного навчання / В. М. Мадзігон, Г. Є. Левченко // Профільне навчання : теорія і практика : зб. наук. праць за матеріалами методологічного семінару АПН України. – К. : Пед. преса, 2006. – С. 77–84.

35. Максименко С. Д. Фахівця потрібно моделювати (наукові основи готовності випускника педвузу до педагогічної діяльності) / С. Д. Максименко, О. М. Пелех // Рідна школа. – 1994. – № 3–4. – С. 68–72.

36. Мариновська О.Я. Формування готовності вчителів до проектно впроваджувальної діяльності в системі післядипломної педагогічної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / О. Я. Мариновська. – Луганськ, 2010. – 44 с.

37. Мачуський В. В. Формування готовності старшокласників до професійного самовизначення у сфері технічної діяльності в позашкільних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 „Теорія та методика виховання” / В. В. Мачуський. – К., 2001. – 16 с.

38. Моторіна В. Г. Дидактичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів математики у вищих педагогічних навчальних закладах : автореф. дис... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / В. Г. Моторіна. – Х., 2005. – 45 с.

39. Мудрик В. В. Вступ до соціальної педагогіки : навч. посіб. для студ. / В. В. Мудрик – М. : Ін-т практ. психол., 1997. – 355 с.

40. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта : міжнародний аспект / Н. Г. Ничкало // Неперервна професійна освіта : проблеми, пошуки, перспективи : [моногр.] / за ред. І. А. Зязюна. – К. : Вид-во „Вікон”, 2000. – С. 58–80.

41. Овчиннікова М. В. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до варіативної організації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках математики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / М. В. Овчиннікова – Луганськ, 2003. – 22 с.

42. Основи педагогічної майстерності: підручник / [І. А. Зязюн, Л. В. Карамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.] ; за ред. І. А. Зязюна. – К. : Вища школа, 1997. – 349 с.

43. Особливості допрофільного навчання предметів природничого циклу та особистісні якості учнів основної школи : [електронний ресурс] / П. М. Бісіркін // Інформаційні технології і засоби навчання. – К. : Ін-т інформ. технол., 2009. – № 6 (14). Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/em14/emg.html.

44. Павлютенков Є. М. Моделювання в системі освіти (у схемах і таблицях) / Є. М. Павлютенков. – Х. : Основа, 2008. – 126 с.

45. Павлютенков Є. М. Моделювання педагогічних процесів / Є. М. Павлютенков // Управління школою. – 2007. – № 11. – С. 4–13.

46. Павлютенков Є. М. Модель підготовки компетентного випускника гімназії / Є. М. Павлютенков, В. Д. Галич, Т. М. Чабан. – Х. : Основа, 2009. – 127 с.

47. Пайкуш М. А. Підготовка майбутнього вчителя до профільного навчання фізики у загальноосвітніх закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / М. А. Пайкуш. – Вінниця, 2007. – 20 с.

48. Педагогічна майстерність : підручник / [Зязюн І. А., Крамущенко Л. В., Кривонос І. Ф. та ін.] ; за ред. І. А. Зязюна. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К. : Вища школа, 2004. – 422 с.

49. Пєхота О. М. Особистісне орієнтоване навчання: підготовка вчителя / О. М. Пєхота, А. М. Стараєва. – Миколаїв : „ІЛІОН”, 2005. – 272 с.

50. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи : навчальний посібник для магістрантів і аспірантів / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К. : ТОВ „Філ-студія”, 2006. – 320 с.

51. Професійна освіта : словник : навч. посіб. / уклад. С. У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Г. Ничкало – К. : Вища шк., 2000. – 380 с.

52. Профільне навчання : теорія і практика : зб. наук. праць за матеріалами методологічного семінару АПН України. – К. : Пед. преса, 2006. – 200 с.

53. Радул В. Соціальна зрілість особистості // Рідна школа. – 2007. – № 4. – С. 3–6.

54. Решнова С. Ф. Методика використання пізнавальних задач з органічної хімії у професійно педагогічній підготовці студентів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 „Теорія і методика навчання і виховання” / С. Ф. Решнова. – К., 2004. – 24 с.

55. Рибалка В. В. Психологічна допомога особистості учнів як суб’єкта профільного самовизначення / В. В. Рибалка // Профільне навчання : Теорія і практика : зб. наук. праць за матеріалами методологічного семінару АПН України. – К. : Пед. преса, 2006. – С. 43–46.

56. Самодрин А. П. Вступ до профільного навчання : навч. посібник, 2-е вид. / А. П. Самодрин, О. В. Щербатих. – Кременчуг, 2005. – 188 с.

57. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посібник. / В. А. Семиченко – К. : Вища школа, 2004. – 335 с.

58. Сидоренко О. Л. Профільна освіта і професійна орієнтація в школі – взаємопов'язані складові соціалізації учнівської молоді // Профільне навчання : Теорія і практика : зб. наук. праць за матеріалами методологічного семінару АПН України. – К. : Пед. преса, 2006. – С. 85–89.

59. Сисоєва С. О. Педагогічна творчість : [моногр.] / С. О. Сисоєва. – К. : Каравелла, 1998. – 150 с.

60. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : навч. посіб. – К. : Вища школа, 2005. – 239 с.

61. Сологуб А. Дидактика профільної креативної освіти / А. Сологуб // Завуч. Шкільний світ. – 2005. – № 25 (вересень). – С. 17–20.

62. Сотніченко І. І. Підготовка вчителів природничих дисциплін до профільного навчання старшокласників у системі підвищення кваліфікації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти" / І. Сотніченко. – К., 2009. – 22 с.

63. Сохань Л. В., Головаха Е. И., Ануфриева Р. А., Балакирева О. Н., Очерятный В. В. Психология жизненного успеха : опыт социально-психологического анализа преодоления критических ситуаций. – Киев, 1995. – 150 с.

64. Стрижак С. В. Науково-методичні основи професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти" / С. Стрижак. – К., 2005. – 22 с.

65. Тімець О. В. Підготовка майбутніх учителів географії і біології до краєзнавчої роботи з учнями : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти" / О. Тімець. – К., 2001. – 20 с.

66. Ткаченко О. Л. Вдосконалення професійної компетентності майбутніх учителів географії як умова впровадження профільного навчання / О. Л. Ткаченко : зб. статей Всеукраїнської науково-практичної конференції „Психолого-педагогічні аспекти розвитку педагогічної майстерності викладачів в умовах євроінтеграції” 4-5 жовтня 2007 р. м. Глухів. – 340 с. – С. 229–233.

67. Федоришин Б. О. Психолого-педагогічні основи професійної орієнтації : дис. … доктора пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / Борис Олександрович Федоришин. – К., 1996. – 383 с.

68. Чебишева В. В. Про активізацію професійного самовизначення молоді / В. В. Чебишева // Проблеми інженерної психології та ергономіки. – Ярославль : Вищу школу, 1977. – С. 173–175.

69. Чернікова О. В. Підготовка майбутніх учителів біології до формування краєзнавчої культури старшокласників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / О. В. Чернікова. – Одеса : 2004. – 20 с.

70. Шиян Н. І. Дидактичні засади профільного навчання у загальноосвітній школі сільської місцевості : автореф. дис. … докт. пед. наук : спец. 13.00.09 „Теорія навчання” / Н. І. Шиян. – Харків : Нац. пед. ун-т ім. Г. Сковороди, 2005. – 44 с.

71. Яблонська Т. М. Розвиток здібностей до рефлексії у професійному становленні особистості вчителя початкових класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / Т. М. Яблонська. – К. : Ін-т психології Г. С. Костюка АПН України, 2000. – 20 с.

72. Янцур М. С. Класифікація, аналіз та опис професій з практикуму : навч.-метод. посіб. / М. С. Янцур. – Рівне : РДГУ, 2006. – 250 с.

Додаток А

Анкета для учнів 9-11 класів

Перш ніж відповісти, уважно прочитайте запитання, варіанти можливих відповідей і після цього обведіть номер варіанта, який Вам більше за все підходить.

1. Чи обрали Ви вже свою майбутню професію?
   а) так, остаточно
   б) ні
   в) подобаються декілька професій.

2. Провідними мотивами обрання професії є:
   а) зацікавленість професією
   б) матеріальний чинник
   в) можливість застосувати свої знання і здібності
   г) можливість стати майстром своєї праці.

3. Хто найбільше впливає на обрання Вами майбутньої професії?
   а) самостійно
   б) батьки
   в) вчителі
   г) однокласники
   д) засоби масової інформації.

4. Хто, на Ваш погляд, має допомогти Вам правильно обрати майбутню професію?
   а) батьки
   б) вчителі
   в) шкільний психолог
   г) Ваш варіант відповіді.

5. Чи вважаєте Ви, що вибір професії має вирішальне значення у подальшому житті людини?
   а) так
   б) ні
   в) Ваш варіант відповіді.

6. Чи знаєте Ви, де можна отримати професію, яку Ви обираєте?
   а) так
   б) ні

7. Чи знаєте Ви вимоги обраної професії до особистісних якостей людини, знань, умінь і навичок, якими необхідно володіти для успішної професійної діяльності?
   а) так, знаю
   б) ні, не знаю
   в) маю поверхневі уявлення.

Додаток Б

Анкета для вчителів природничих предметів

1. Чи потрібно, на Вашу думку, вчителю надавати допомогу учням у соціально-професійному самовизначенні під час викладання свого предмету?

а) обов’язково потрібно

б) не потрібно

в) важко відповісти.

2. Як Ви оцінюєте свої знання і вміння щодо надання допомоги учням у їхньому соціально-професійному самовизначенні?

а) достатні знання і вміння

б) недостатні

в) Ваш варіант відповіді.

3. Як Ви оцінюєте підготовку студентів природничих спеціальностей у вищому навчальному закладі де ви навчалися до управління соціально-професійним самовизначенням старшокласників?

а) достатня

б) недостатня

4. Які труднощі виникають у Вас під час професійної діяльності в допомозі учням щодо їхнього соціально-професійного самовизначення?

а) визначення чіткої мети в роботі з учнями з цього питання

б) добір теоретичного матеріалу в підручниках із природничих предметів щодо орієнтування учнів на обрання майбутньої професії

в) організація роботи з учнями щодо виконання творчих завдань стосовно вибору майбутньої професії

г) труднощі у виборі форм виховної роботи з учнями та їхніми батьками.

5. Що, на Ваш погляд, є причиною непідготовленості вчителів-предметників із природничих дисциплін до вирішення проблеми соціально-професійного самовизначення учнів старшої школи?

а) не отримали достатніх знань для кваліфікованої допомоги учням

б) відсутність бажання здійснювати цю діяльність

в) недосконаліть системи підготовки майбутніх учителів у вищому навчальному закладі

г) відсутність системи підготовки студентів саме до роботи з учнями щодо їхнього соціально-професійного самовизначення під час вивчення дисциплін природничого циклу

д) інші причини.

6. Наведіть приклади, як Ви використовували зміст, професійні знання й уміння зі свого предмету у роботі щодо надання допомоги учням старшої школи у їхньому соціально-професійному самовизначенні.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Додаток В

Самовизначення вчителями

своїх знань і вмінь щодо роботи з учнями

у їхньому соціально-професійному самовизначенні

1. Оцініть свої знання теоретичних основ підготовки учнів до соціально-професійного самовизначення у балах таким чином:

   1 бал – не володієте знаннями

   2 бали – є деякі знання

   3 бали – володієте системою знань

1.1. Знання теоретичних основ професійної соціалізації 1 2 3

1.2. Знання теоретичних основ профорієнтації, отримані під час вивчення природничих предметів 1 2 3

1.3. Знання методики підготовки старшокласників до соціально-професійного самовизначення, отримані при вивченні природничих предметів? 1 2 3

1.4. Знання методів і способів педагогічного управління процесом соціально-професійного самовизначення учнів 1 2 3

2. Оцініть таким же чином свої уміння здійснювати роботу щодо соціально-професійного самовизначення учнів старшої школи:

2.1. Під час навчального процесу 1 2 3

2.2. У позаурочний час 1 2 3

2.3. Уміння здійснювати самоконтроль своєї підготовки до соціально-професійного самовизначення учнів при викладанні свого предмету 1 2 3

Додаток Г

Таблиця експертної оцінки викладачами-методистами з природничих предметів готовності вчителів до соціально-професійного самовизначення учнів

Критерій	№	Показники	Так	Ні
Мотиваційно-потребісний	1.	Готовність до діагностування цільового призначення теоретичного матеріалу щодо соціально-професійного самовизначення у підручниках із природничих предметів		
	2.	Епізодичне застосування продуктивних запитань на уроках із означеної проблеми		
	3.	Адаптація відібраних завдань до конкретних педагогічних умов на основі діагностики готовності вчителів до їх розв’язання		
	4.	Формування в учнів мотивації до соціально-професійного самовизначення засобами постановки завдань		
		Сформовано		
Когнітивний	5.	Структурування навчального матеріалу під час підготовки до уроків із природничих предметів		
	6.	Доцільний добір теоретичного матеріалу і завдань розвивального й проблемного характеру		
	7.	Добір та розв’язування завдань на основі інтеграції знань і міжпредметних зв’язків „біологія-хімія”, „географія-біологія” і т.ін.		
	8.	Оптимальний добір завдань з метою контролю готовності учнів до соціально-професійного самовизначення		
		Сформовано		
Операційно-практичний	9.	Ефективне управління навчальною діяльністю учнів на уроках при вирішенні завдань щодо соціально-професійного самовизначення		
	10.	Визначення оптимального рівня допомоги учням під час їхньої самостійного щодо соціально-професійного самовизначення		
	11.	Складання творчих завдань для учнів на основі діагностики та аналізу навчальної ситуації		
	12.	Ефективне застосування інтерактивних методів під час допомоги учням у їхньому соціально-професійному самовизначенні		
		Сформовано		

Продовження табл.

Рефлексивний	13.	Творчий підхід до складання творчих завдань щодо соціально-професійного самовизначення учнів		
	14.	Педагогічне керівництво процесом самостійного соціально-професійного самовизначення учнів		
	15.	Готовність до подолання труднощів, пов’язаних із вирішенням означеної проблеми під час викладання природничих предметів		
	16.	Прагнення до вдосконалення власної діяльності щодо соціально-професійного самовизначення на основі педагогічної рефлексії		
		Сформовано		
		Загальний висновок		

Критерій вважається сформованим, якщо викладачем реалізовано 75 % поставлених завдань.

Додаток Д
Банк інформації щодо різних видів професійної діяльності,
на які можна професійно зорієнтувати учнів під час вивчення природничих предметів

Вид професійної діяльності	Характеристика	Особистісні якості, якими має володіти людина	Галузі застосування	Де можна отримати професію
Агроном	Фахівець сільського господарства, створює нові сорти городних, польових, садових культур. Планує проведення сільськогосподарських робіт із ураху-ванням особливостей місцевості.	Фізична витривалість, стійкість до простудних захворювань, вміння швидко приймати рішення, гарна пам'ять, образне мислення.	Сільськогосподарські комплекси, фермерські господарства, науково-дослідні інститути, освітні заклади.	Сільськогосподарські, аграрні спеціальні або вищи навчальні заклади.
Біоінженер (біолог, хімік, генетик)	Спеціалісти, які за допомогою переносу генів із одних організмів до інших, змінюючи структуру молекули ДНК, отримують генетично модифіковані (ГМ) рослини, тварини і мікроорганізми з необхідними ознаками і властивостями. Розроб-ляють нові види ліків, синтезують біокаталізатори, які вико-ристовують у промис-ловості, конструюють мікроорганізми для утилізації відходів.	Здатність до проведення досліджень, акуратність, точність, аналітичні здібності, сконцентрованість, стриманість, терплячість.	Науково-дослідні інститути у сфері генної та клітинної інженерії, медичні заклади, лабораторії молекулярної біології та медичної хімії. Виробництва, де використовують біотехнології (розроб-ка фармацевтичних препаратів та ГМ продуктів).	Біологічні і хіміко-біологічні факультети університетів.
Біолог	Дослідження загальних властивостей та законо-мірностей розвитку живих організмів; вивчення видового різноманіття рослин, їх будови, особливості життєдіяльності, рівнів організації живих організмів.	Любов до природи, аналітичні здібності, творче мислення, добра концентрація уваги, допитливість, спостережливість, акуратність, схильність до лабораторної роботи, багата уява, розвинене сприйняття кольору.	Медицина, сільське і лісове господарство, промисловість, охорона навколишнього середовища.	Біологічні факультети університетів.
Біофізик	Фахівець, який вивчає фізичні та фізико-хімічні процеси в живих організмах на всіх рівнях організації живої матерії, а також тонку	Володіння навичками експериментальної та лабораторної роботи, знання апаратури, яка використовується	Промислові підприємства, науково-дослідні інститути, лабораторії, підприємства атомної енергетики, космічна галузь.	Біологічні факультети інженерних, політехнічних і класичних університетів.

	структуру біологічних систем, вивчення впливу на організм фізичних факторів (вібрація, прискорення), біологічної дії іонізуючого випромінювання тощо.	в експериментах, знання методики проведення експерименту, математична підготовка.	Професія пов'язана з біохімією, генетикою, цитологією, молекулярною біологією.	
Біохімік	Спеціаліст, який вивчає структуру, розподіл, перетворення та біологічні функції хімічних речовин, які входять до складу живих організмів.	Володіння навичками експериментальної та лабораторної роботи, знання апаратури, яка використовується в експериментах, знання методики проведення експерименту.	Біохімічні лабораторії підприємств та науково-дослідних інститутів, викладання предмету в педагогічному університеті для спеціальності „Біологія".	Хімічні та біологічні факультети університетів, медичні, технологічні, сільськогосподарські вищі навчальні заклади.
Винороб	Спеціаліст, який займається виробництвом вина: технологією визрівання і збору винограду, пошуком грунтів під плантації, виведенням нових видів і сортів винограду.	Здатність відчувати щонайменші відтінки смаку, уміння відчувати запахи, знання виноробної справи, знання біології, процесів бродіння, хімії, геології, точність, терплячість, старанність.	Вино заводи, приватні виноградарські господарства, науково-дослідні інститути виноробства.	Сільськогосподарські та аграрні вищі навчальні заклади.
Візажист	Спеціаліст, який займається корекцією контуру обличчя за допомогою макіяжу, враховуючи напрями сучасної моди та підкреслюючи стиль особистості.	Художній смак, комунікабельність, доброзичливість, розвинене просторове мислення, акуратність, емоційна стійкість, знання властивостей компонентів, які містяться у складі косметичної продукції.	Салони, модельні агентства, кіностудії, телебачення, театри.	Коледжі, середні спеціальні навчальні заклади I-II рівнів акредитації, курси, індивідуальні заняття з фахівцями.
Геолог	Виявлення та оцінка родовищ корисних копалин у процесі пошуку, розвідки, складання геологічних карт, вивчення властивостей корисних копалин.	Фізична витривалість, уважність, спостережливість, наявність просторової уяви.	Науково-дослідні установи геологічного профілю, геологічні експедиції, металургія, промисловість.	Географічні факультети університетів.
Гид	Спеціаліст, який проводе екскурсії, супроводжує туристів у туристичних турах, круїзах, написання екскурсійних	Знання з біології, географії, історії, іноземної мови; розвинена пам'ять. Вміння привертати увагу	Туристичні фірми, агентства, компанії, Міністерство культури, фонди, галереї, заповідники.	Історичні і природничі факультети університетів.

	матеріалів.	аудиторії, толерантність, комуні-кабельність, уважність, добра фізична витрим-ка, вміння миттєво приймати рішення, здатність працювати понаднормово.		
Грумер	Спеціаліст, який професійно займається стрижкою і гігієною домашніх тварин.	Знання основ анатомії і фізіології домашніх тварин, типів їх поведінки, знання ринку косметичних препаратів для тварин та їх складу, вміння проводити лікувально-гігієнічні процедури, терпіння, комунікабельність.	Спеціалізовані салони, зоомагазини, кінологічні центри, приватна практика.	Спеціалізовані курси, майстер-класи, практика.
Дегустатор	Фахівець із сенсорного аналізу харчової, парфумерної і тютюнової продукції.	Добрий смак, розвинені органолептичні функції і здібності, терпіння, знання правил підготовки і проведення дегустацій, знання особливостей продукції.	Харчова промисловість, заклади громадського харчування, тютюнові та алкогольні виробництва, парфумерні компанії.	Спеціальні курси. У вищих навчальних закладах таку освіту не надають. Можливе навчання на інженера-технолога, а потім курси відповідної галузі – тютюнової, парфумерної, харчової.
Еколог	Спеціаліст із охорони навколишнього середовища.	Здатність до проведення лабораторних досліджень, фундаментальні знання з хімії і біології, акуратність, точність, стриманість, увага.	Промислові підпри-ємства, підприємства, які займаються утилі-зацією відходів, сані-тарно-епідеміологічні заклади, медичні установи, біохімічні лабораторії науково-дослідних закладів.	Біологічні і хіміко-біологічні факультети університетів.
Єгер	Працівник мисливського господарства або заказ-нику, займається мислив-ством або контролює мисливців під час	Влучність, спостережливість, точність, уважність, добрий зір і слух, фізична підготовка,	Лісові угіддя, заказники, заповідники, мисливські господарства.	Спеціальні навчальні заклади, коледжі, ліцеї сільськогосподарського спрямування.

	полю-вання; охорона тварин на мисливських угіддях.	терплячість.		
Зооінженер, ветеринарний лікар	Фахівець з охорони здоров'я сільськогосподарських, промислових і домашніх тварин, дослідник збудників інфекційних захворювань у тварин і методи їх лікування, здійснює контроль за санітарною якістю продуктів тваринництва.	Любов до тварин, спостережливість, фізична сила, терплячість, наполегливість, витривалість, акуратність, відсутність гідливості, відповідальність.	Сільськогосподарська галузь: збільшення поголів'я скота та птахів, виробництво м'яса та молока. Медицина: надання медичної допомоги домашнім тваринам. Харчова промисловість: аналіз якості продуктів сільського господарства, переробка м'яса та молока. Митна служба: імпорт та експорт продуктів харчування. Торгівля: оцінка якості продуктів харчування у торгівельних центрах, супермаркетах, ринках.	Ветеринарні, інженерні факультети сільськогосподарських або аграрних університетів.
Імунолог	Лікар, який займається дослідженням впливу на живий організм вірусів і бактерій та здатності організму протистояти інфекційним захворюванням.	Здатність до природничих наук, добре здоров'я, стійкість до стресів, бажання допомагати людям, відповідальність.	Заклади охорони здоров'я: дослідник, який працює у лабораторії, практикуючий лікар.	Медичні факультети університетів.
Картограф	Спеціаліст, який на основі фото і відео-матеріалів, графічних даних складає карти різного призначення та масштабу, спеціалі-зується на створенні геологічних, географіч-них, зоологічних кліматологічних, історич-них, військових карт. Картограф створює нові способи і методи складання карт, розроб-ляє сучасні технологічні прийоми збору та аналізу картографічних даних.	Акуратність, здатність до кропіткої роботи, добрий зір, увага, посидючість.	Науково-дослідні, проектні та видавничі заклади і установи картографічного профілю.	Вищі навчальні заклади: спеціальність «Картографія».
Квіткар –	Спеціаліст, який	Знання біології,	Приватні фірми	Сільськогосподарські

декоратор	доглядає за садово-парковими рослинами, виконує роботу щодо благо-устрою міських вулиць, організовує та здійснює заходи щодо захисту лісових насаджень, керує заходами по відновленню рослин, облаштуванню садиб і парків.	зокрема рослин, фантазія, багата уява, терплячість, уважність, комунікабельність, витривалість, вміння працювати у несприятливих умовах.	ландшафтного і кімнатного дизайну, квіткові магазини, фірми, які займаються вирощуванням декоративних рослин.	вищі навчальні заклади, лісотехнічні навчальні заклади, заклади лісового та паркового господарства.
Лаборант-аналітик	Виконання контролю якості сировини, реактивів, проміжних продуктів, готової продукції, відходів виробництва в різноманітних галузях продуктів харчування тощо.	Висока чутливість до кольорів, запахів, точна зорово-моторна координація, добра зорова пам'ять, акуратність, уважність, педантичність.	Хімічна, харчова, легка промисловість, медицина, судова експертиза, океанологія, металургія, ювелірне виробництво, санітарно-епідеміологічні станції, науково-дослідні центри, лабораторії.	Хімічні факультети університетів.
Лікар-бальнеолог	Фахівець (фізіотерапевт), який займається лікуванням людей за допомогою мінеральних ванн, грязі, СПА – процедур, кліматолікуванням. Вивчає походження і фізико-хімічні властивості мінеральних вод, методи їх використання для лікування і профілактики різноманітних захворювань.	Уважність, спостережливість, терпіння, вміння аналізувати отримані дані обстежень, акуратність, співчуття. Знання з хімії, біології, фізіології та анатомії.	Санаторії, курорти, туристичні бази, бази відпочинку, бальнеологічні курорти.	Медичні університети.
Лікар – реабілітолог	Фахівець, який надає медичну і психологічну допомогу людям, які не здатні самостійно справитися із своїм фізичним або психічним станом. Лікар-реабілітолог займається безпосереднім лікуванням пацієнтів, використовуючи різні методики відновлення організму, узагальнюючі досвід лікарів, психологів та інших фахівців цієї	Моральна стійкість, терплячість, вміння переконувати, порядність, співчуття. Знання з біології, анатомії і фізіології людини, валеології.	Медичні заклади, соціальні установи, державні структури.	Медичний реабілітолог – лікарняні факультети медичних університетів, реабілітолог – психолог – соціальні факультети класичних і педагогічних університетів.

	галузі.			
Маркшейдер	Фахівець, який займається розробкою креслень та корекцією роботи будівельників, слідкує за деформацією споруд, вивчає причини. Після будівництва спостерігає за процесом експлуатації. Дає вказівки щодо використання різноманітних матеріалів, враховуючи особливості ґрунту, течії підземних вод, кліматичних умов. Визначає що, де і як необхідно будувати.	Знання з геології, географії, властивостей корисних копалин, наявність лідерських якостей, відповідальність, комунікабельність, розвинене просторове мислення, фізична витривалість.	Фірми, які займаються підземним будівництвом або добичею корисних копалин.	Інженерні факультети університетів, будівельні інститути.
Метеоролог (метеоспостерігачі, оператори, метеорологічних радіолокаторів, телеметристи, синоптик, аеролог)	Фахівець, який спостерігає за природними явищами, змінами погодних умов, складає прогноз погоди, вивчає атмосферні явища	Уважність, сконцентрованість, об'єктивність при виконанні спосте-режень, об'єктивність аналізу всієї суми даних спостережень, зведення до мінімуму суб'єктивності в їх оцінці, постійна увага до об'єкта спостереження, спостережливість, можливість працювати у будь-яких кліматичних умовах.	Науково-дослідні інститути і лабораторії, полярні та геологічні експедиції, повітряний і морський флот, сільське господарство	Природничі (географічні, біологічні) факультети університетів
Медична сестра (брат)	Кваліфікаційний помічник лікаря, забезпечує всебічний догляд за хворими, виконує різні діагностичні та лікувальні процедури.	Здібність до співпереживання і співчуття, комунікабельність, старанність, акуратність, терплячість, чуйність.	Медичні заклади: Поліклініки, стаціонарні медичні заклади, фельдшерські та акушерські пункти	Медичні навчальні заклади I – II рівнів акредитації: спеціальність „Сестринська справа"
Мисливствознавець	Фахівці, які ведуть облік промислових тварин, планують їх відлов і розселення, проводять заходи щодо боротьби з хижаками, слідкують за добичею звірів, обстежують мисливські угіддя,	Сумлінність, мобільність, готовність до ненормованого робочого дня, фізична витривалість	Мисливські господарства, заповідники, заказники, експериментальні бази, природоохоронні і громадські організації, науково-дослідні інститути	Вищі навчальні заклади III – IV рівнів акредитації, переважно сільськогосподарські та аграрні.

	контролюють роботу єгерів, браконьєрів.			
Орнітолог	Орнітолог – це біолог, який займається вивченням птахів, спостерігає за їх поведінкою в умовах живої природи, мегаполісу та у неволі. Відслідковує сезонні міграції птахів, займається науково-дослдіною роботою	Любов до тварин, уважність, вміння концентруватися, спостережливість, здатність аналізувати данні.	Науково-дослідні інститути, природоохоронні товариства, зоопарки, університети, сільськогосподарські підприємства.	Педагогічні університети, біологічні факультети університетів.
Провізор	Спеціаліст, який доско-нало розбирається у лікарняних препаратах, їх застосуванні, складі і дозуванні. Добре знає хімію, фармакологію.	Терплячість, уважність, посидючість, толерантність	Аптеки і медичні заклади.	Спеціальні і вищі навчальні заклади медичного спрямування.
Учитель (хімії, біології, географії)	Спеціаліст, який навчає дітей у загальноосвітніх закладах певним предметам, може бути класним керівником, вихователем.	Любов до дітей, уважність, терплячість, спостережливість, ко-мунікабельність, толе-рантність, добро-зичливість, вміння слу-хати і приймати рішення, здатність до самоаналізу і само-вдосконалення, вміння об'єктивно оцінювати ситуацію і знання дітей з того чи іншого предмету, працювати з батьками школярів.	Загальноосвітні заклади, гімназії, ліцеї, інші спеціалізовані заклади освіти.	Педагогічні інститути і університети: хіміко-біологічні, географічні, природничі факультети.
Фармацевт	Фахівець, який готує і відпускає лікарняні препарати.	Має знати особливості будови та життє-діяльності рослин, екологію, систематику. Характерні уважність, точність, вміння концентруватися.	Аптеки, медичні установи.	Медичні коледжі.
Фельдшер	Медичний фахівець, який самостійно обслуговує хворих у певних умовах (переважно селищних), працівник	Холоднокровність, витримка, фізична і психічна витривалість, відповідальність	Медична галузь (сільські фельдшерсько-акушерні пункти, фельдшер „швидкої"	Медичні навчальні заклади І-ІІ рівнів акредитації (училища, коледжі).

	швидкої допомоги для надання долікарської допомоги.	та здатність швидко приймати рішення в екстрених випадках.	допомоги, помічник лікаря.	
Фітодизайнер	Людина, яка займається рослинами, переважно квітами, складає квіткові композиції, прикрашає житлові й промислові приміщення.	Естетичний і художній смак, почуття міри, уява, фантазія, комунікабельність, знання з ботаніки, агрономії, хімії, ґрунтознавства.	Квіткові салони, магазини, фітостудії.	Лісові та садово-архітектурні коледжі та ліцеї, курси флористики, школи фітодизайну.
Хімік – технолог	Фахівець в області переробки хімічних речовин, корисних копалин, органічних продуктів, розчинників, пестицидів, органічних реакторів, допоміжних речовин для отримання полімерів та полімерних матеріалів, синтетичних мастил, палива.	Емоційна стійкість, оперативна пам’ять, витримка, концентра-ція, вміння правильно розподіляти увагу, роз-винуте логічне мисленя, твердість харак-теру, зосередженість, вміння швидко реагу-вати на будь-які професійні обставини.	Хімічна, нафтопереробна промисловість, металургія, геологія, інженерно-конструкторська діяльність, викладач ВНЗ.	Хімічні факультети класичних університетів, хіміко-технологічні навчальні заклади.
Ювелір	Фахівець по виготовленню і ремонту ювелірних виробів із дорогоцінних металів, каміння.	Має володіти знаннями з хімії, геології, бути точним, уважним, акуратним, вміти сконцентруватися, мати багату уяву, володіти навичками дизайнера, ливарника, шліфувальника.	Ювелірні заводи, майстерні.	Спеціальні коледжі, ліцеї, курси, майстер-класи.

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну (дипломну) роботу здобувачки освітнього рівня «Магістр» спеціальності 014.06 Середня освіта (Хімія)

Подлєвської Олени Василівни

на тему

«Організація роботи вчителя на уроках хімії щодо соціально-професійного самовизначення учнів старшої школи»

Всебічний аналіз освітніх процесів в Україні свідчить про орієнтацію національної освіти на оновлення змісту, форм і методів професійної та практичної підготовки педагогічних кадрів у закладах вищої освіти. Інтеграція України в Європейський освітній простір, суттєві зміни в соціально-економічному розвиткові нашої країни, зумовлюють необхідність підвищення якості підготовки учителів до роботи з учнями старшої школи в їхньому майбутньому соціально-професійному самовизначенні. Ці завдання актуалізуються в зв’язку з появою нагальної потреби в адаптованому змісті загальноосвітньої підготовки учнів до подальшого життя та праці.

Подлєвська Олена провела експериментальне дослідження з питань готовності вчителів природничих предметів, зокрема вчителів хімії, з надання допомого учням старших класів у їхньому майбутньому соціально-професійному самовизначенні. В роботі теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено готовність вчителів-предметників і, зокрема вчителів хімії до цієї роботи зі школярами.

Студентка проявила практичні уміння та навики у проведенні експерименту. У роботі наведена методика проведення експерименту, обробка результатів якого дозволяє зробити висновок, що в структурі педагогічних умінь учителя надавати допомогу учням у їхньому соціально-професійному самовизначенні головними є: діагностичні, організаційні, прогностичні, рефлексивні вміння, а також цілепокладання. Доведено, що цей процес стане більш ефективним, якщо організація такої роботи вчителями передбачатиме вивчення питань теорії, методики й управління процесом соціально-професійного самовизначення учнів; форми та методи підготовки забезпечуватимуть

проблемний характер навчальної діяльності, створюватимуть контекстність у навчанні, сприятимуть формуванню індивідуального стилю діяльності вчителів.

Під час виконання роботи автор проявила всебічну обізнаність в основних питаннях обраного напрямку досліджень, показала достатню кваліфікацію при виконанні експериментальних досліджень. Результати досліджень представлені у вигляді таблиць та діаграм, проведено детальний аналіз дослідних даних, зроблені висновки.

Робота може зацікавити вчителів хімії. Результати досліджень можна використовувати при вивченні методики викладання хімії у педагогічних закладах вищої освіти. Матеріали роботи можуть бути використанні при написанні магістерських робіт, наукових статей.

Робота оформлена згідно вимог, а її автор заслуговує оцінку «відмінно».

Доцент кафедри
педагогіки і педагогічної майстерності
Мелітопольського державного педагогічного
Університету імені Богдана Хмельницького,
канд. пед. наук

підпис Алла КОЖЕВНІКОВА

Підпис Кожевнікової А.В.
засвідчую.
Начальник відділу кадрів
МДПУ імені Б. Хмельницького підпис